

Тищенко Ольга Ігорівна,
кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри кримінального процесу,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: tysholga79@gmail.com
ORCID 0000-0003-1551-1367

doi: 10.21564/2414–990X.153.228513
УДК 343.148:616.89–008

СТРОК ПРОВЕДЕННЯ СТАЦІОНАРНОЇ СУДОВО–ПСИХІАТРИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ТА ЙОГО ПРОДОВЖЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У статті розглядаються проблемні питання щодо обчислення строку поміщення особи до медичного закладу з метою проведення стаціонарної судово-психіатричної експертизи (далі – СПЕ) у кримінальному провадженні.

На підставі матеріалів судової практики: 1) продемонстровано широку варіативність підходів суддів у визначенні в ухвалах строку проведення СПЕ (оскільки законодавець у ч. 2 ст. 509 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) вказує лише верхню межу строку проведення СПЕ – до двох місяців); 2) виокремлено та проаналізовано ухвали суддів щодо продовження строку проведення СПЕ. Доведено необхідність законодавчої регламентації продовження строку проведення СПЕ на рівні кримінального процесуального законодавства України.

У порівняльному аспекті проілюстровано нормативну регламентацію строку СПЕ та процесуальний механізм його пролонгації у кримінальному процесуальному законодавстві держав ближнього зарубіжжя – Казахстану, Молдови, Узбекистану, Естонії та ін. При цьому придатним для перейняття визнано позитивний досвід зарубіжних держав в аспектах: а) визначення строку проведення СПЕ у днях; б) продовження строку проведення СПЕ за вмотивованим клопотанням експерта (комісії експертів); в) продовження строку проведення СПЕ на строк до 30 днів. При цьому загальний строк перебування особи при провадженні однієї СПЕ не може перевищувати 90 днів. Утім, у разі необхідності проведення додаткової або повторної СПЕ її строк має обчислюватися заново.

Ключові слова: стаціонарна судово-психіатрична експертиза; строк; продовження строку.

Тищенко О. І., кандидат юридических наук, доцент, доцент кафедри уголовного процесса, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков.
e-mail: tysholga79@gmail.com ; ORCID 0000-0003-1551-1367

Срок проведения стационарной судебно-психиатрической экспертизы и его продление в уголовном производстве

В статье рассматриваются проблемные вопросы исчисления срока помещения лица в медицинское учреждение с целью проведения стационарной судебно-психиатрической экспертизы (далее – СПЭ) в уголовном производстве.

На основании материалов судебной практики: 1) продемонстрирована широкая вариативность подходов судей в определении срока проведения СПЭ (поскольку законодатель в ч. 2 ст. 509 Уголовного процессуального кодекса Украины указывает лишь верхнюю границу проведения СПЭ – до двух месяцев); 2) выделены и проанализированы определения судей в отношении продления срока проведения СПЭ. Доказана необходимость законодательной регламентации продления срока проведения СПЭ на уровне уголовного процессуального законодательства Украины.

В сравнительном аспекте проиллюстрирована нормативная регламентация срока СПЭ и процессуальный механизм его пролонгации в уголовном процессуальном законодательстве стран ближнего зарубежья – Казахстана, Молдовы, Узбекистана, Эстонии и др. При этом пригодным для перенятия признан позитивный опыт зарубежных государств в аспектах: а) определения срока проведения СПЭ в днях; б) продления срока проведения СПЭ по мотивированному ходатайству эксперта (комиссии экспертов); в) продления срока проведения СПЭ на срок до 30 дней. При этом общий срок пребывания лица при производстве одной СПЭ не может превышать 90 дней. Вместе с тем в случае необходимости проведения дополнительной или повторной СПЭ её срок должен исчисляться заново.

Ключевые слова: стационарная судебно-психиатрическая экспертиза; срок; продление срока.

Вступ. Поміщення особи до медичного закладу для проведення судово-психіатричної експертизи пов'язане з обмеженням її права на свободу, передбаченого ст. 5 § 1 (е) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. За своєю правовою природою цей захід є примусовим, адже по суті особа вимушена залишатися територіально у межах відповідного медичного закладу протягом доволі тривалого часу. Тому особливого значення набуває питання щодо визначення строку проведення СПЕ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам призначення та проведення судово-психіатричних експертиз у кримінальному провадженні приділяли увагу у наукових працях багатьох дослідників, таких як: В. Г. Гончаренко (V. G. Goncharenko), В. Р. Ілейко (V. R. Ileyko), В. Л. Кириченко (V. L. Kyrychenko), Н. М. Сенченко (N. M. Senchenko), О. М. Цільмак (O. M. Tsilmak), С. Л. Шаренко (S. L. Sharenko) та інші. Втім, незважаючи на вагомі доктринальні розробки, дослідження питання врегулювання строку проведення СПЕ та порядку його продовження зберігає свою актуальність, що підтверджує брак єдності сучасної правозастосовної практики поміщення особи до медичного закладу з метою проведення СПЕ.

Метою статті є формулювання на підставі аналізу судової практики науково обґрунтованих пропозицій щодо напрямів нормативного корегування строку проведення СПЕ та законодавчої регламентації порядку його продовження.

Виклад основного матеріалу. Кримінальним процесуальним законодавством передбачено, що у разі необхідності здійснення тривалого спостереження та дослідження особи може бути проведена стаціонарна психіатрична експер-

тиза, для чого така особа направляється до відповідного медичного закладу на строк *не більше двох місяців* (ч. 2 ст. 509 КПК). Крім того, відповідно до Порядку проведення судово-психіатричної експертизи, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я від 8 травня 2018 р. № 865, строк проведення стаціонарної СПЕ становить до двох місяців, якщо коротший строк не встановлено ухвалою слідчого судді або суду (п. 22) [1]. Отже, така нормативна регламентація передбачає часовий ліміт щодо тривалості проведення СПЕ та надає дискреційні повноваження суддям визначати строк її проведення у межах двох місяців. У свою чергу правозастосовна практика демонструє широку варіативність підходів суддів у визначенні строку проведення СПЕ, а саме:

1) *на строк два місяці* [2]. Буквальне тлумачення наведеного формулювання дозволяє дійти висновку, що особа має бути поміщена до медичного закладу на строк, не менший двох місяців. Однак зауважимо, що визначення суддями строку СПЕ шляхом вживання у словосполученні прийменника «*на*» є процесуально некоректним. Адже незрозуміло, чи слід утримувати особу у межах медичного закладу, якщо СПЕ буде завершено у більш стислий строк? Очевидно, що ні, адже визначена в ухвалі мета досягнута – проведення СПЕ завершено;

2) *на строк не більше двох місяців* [3]. Незважаючи на те, що саме в такий спосіб законодавець у ч. 2 ст. 509 КПК визначає строк направлення особи до медичного закладу для проведення СПЕ, на практиці тлумачення вказаного нормативного припису є неоднаковим. Так, наприклад, Київський апеляційний суд в ухвалі зазначив, що у ч. 2 ст. 509 КПК встановлено *лише верхню межу строку*, на який особу може бути направлено для проведення СПЕ. При цьому колегія суддів вважає, що строк, на який особу направлено для проведення СПЕ, *має бути чітко визначений в ухвалі* слідчого судді, однак слідчим суддею не дотримано зазначених норм процесуального закону та в оскаржуваній ухвалі не визначено строк, на який особу направлено для проведення стаціонарної психіатричної експертизи [4]. Діаметрально протилежну позицію зайняв Волинський апеляційний суд, який переглядав ухвалу слідчого судді у резонансному кримінальному провадженні щодо «Львівського терориста», який 21 липня 2020 р. у центрі Луцька захопив рейсовий автобус із 13 людьми¹ [5]. Так, ухвалою слідчого судді підозрюваний був поміщений до психіатричного закладу КЗ «Львівська обласна клінічна психіатрична лікарня», в умовах, що виключають його небезпечну поведінку, для проведення стаціонарної комплексної судової психолого-психіатричної експертизи, *на строк не більше 2 (двох) місяців* [6]. Дане рішення було оскаржене захисником в апеляційному порядку. Так, зі змісту ухвали Волинського апеляційного суду слідує, «щодо тверджень

¹ Для звільнення заручників чоловік висував дві вимоги. Згідно з першою Президент України В. Зеленський мав у відеозверненні сказати «Фільм “Земляни” 2005 року – дивитися всім». Другою вимогою він домагався від усіх топ-чиновників відеозвернень з визнаннями себе «терористами в законі». Першу вимогу Президент виконав, після чоловік здався поліцейським. Його затримали, а решту заручників, які перебували в автобусі упродовж 12 годин, звільнили (Zaxid.net. 2020, 23 листоп. URL: https://zaxid.net/lutskogo_terorista_vidpravili_na_obstezhennya_do_lvivskoyi_psihlikarni_n1511008).

сторони захисту про те, що в ухвалі чітко не вказаний строк, на який підозрюваний направляється до психіатричного закладу для проведення експертизи, а вказана лише верхня межа не більше 2 (двох) місяців, то апеляційний суд вважає їх такими, що не заслуговують на увагу, так як вони не відповідають положенням кримінального процесуального законодавства» [7]. Безумовно, позиція апеляційного суду базується на вимогах чинного КПК, однак, на наш погляд, сучасна регламентація строку проведення СПЕ вимагає законодавчої корекції, що буде розглянуто нижче;

3) *на строк до 60 діб* [8]. На наш погляд, за своєю природою проведення СПЕ дорівнює триманню під вартою, оскільки по суті йдеться про ізоляцію особи у межах медичного закладу протягом тривалого строку. Тому нормативно коректним у частині забезпечення права особи на свободу та особисту недоторканність є визначення строку проведення СПЕ у днях (за аналогією із законодавчою регламентацією передбаченого ч. 1 ст. 197 КПК строку тримання під вартою);

4) *на строк, необхідний для проведення СПЕ, але не триваліше чітко визначеної дати*. Так, наприклад, слідчий суддя визначив проведення СПЕ «на строк, необхідний для проведення цієї експертизи, але не довше ніж по 17 квітня 2021 року включно» [9]. Наведений підхід демонструє позицію судді щодо визначення мінімального строку проведення СПЕ, обумовленого фактичною необхідністю проведення СПЕ, у разі завершення якої немає сенсу утримувати особу у межах медичного закладу до визначеної в ухвалі граничної дати. При цьому на практиці лімітуючими параметрами визначення суддею граничної дати проведення СПЕ є: а) законодавча регламентація строку проведення СПЕ [10]; б) межі строку досудового розслідування [9]; в) строк дії запобіжного заходу тримання під вартою [11]. Так, наприклад, судді конкретизують строк перебування особи на СПЕ, застосовуючи в ухвалах шаблонне формулювання, наприклад: «термін проведення стаціонарної експертизи встановити 30 діб... але не довше строку дії запобіжного заходу [12; 13]. При цьому процесуальний взаємозв'язок між строками СПЕ та строками тримання під вартою пояснюється тим, що згідно з п. 22 Порядку проведення судово-психіатричної експертизи, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я від 8 травня 2018 р. № 865, стаціонарна СПЕ проводиться в експертній установі з *окремим утриманням осіб, яких тримають і яких не тримають під вартою* [1]. Тому синхронізація цих строків має безпосереднє значення з точки зору місця та режиму перебування особи в експертній установі;

5) *на визначений строк з моменту поміщення особи до медичного закладу для проведення СПЕ*. Наприклад, «терміном до 60 діб з моменту поміщення для проведення стаціонарної судово-психіатричної експертизи» [14]; «строком на 30 днів з моменту поміщення до закладу, але не більше 2-х місяців» [15] тощо. Слід зауважити, що у даному разі судді керуються правилами ч. 5 ст. 115 КПК, яка передбачає, зокрема, що строк проведення СПЕ обчислюється з *моменту поміщення до відповідного медичного закладу*.

Але на практиці доволі часто виникають ситуації, коли в ухвалях судді визначають граничну дату проведення СПЕ, а фактично особа доставляється до медичного закладу наприкінці встановленого граничного строку проведення СПЕ. Така негативна процесуальна ситуація штучно обмежує процедуру проведення СПЕ жорсткими дедлайнами, адже експерту надається ухвала слідчого судді, суду із визначеним граничним строком проведення СПЕ. Звісно, що експерт вимушено опиняється у мінімальному часовому діапазоні, який не дозволяє йому виконати свої професійні обов'язки на належному рівні, що може негативно вплинути на достовірність його висновку загалом.

Слід зауважити, що у межах своєї компетенції судді намагаються запобігти несвоєчасному доставленню особи до медичного закладу шляхом чіткої регламентації в ухвалях, що вона «підлягає негайному виконанню» [9; 16]. Втім, як свідчить практика, наведені «настанови» суддів далеко не завжди спонукають до негайної реакції відповідних суб'єктів, тому несвоєчасне доставлення особи перетворилося на реальну проблему, на яку суддям також доводиться реагувати. Так, наприклад, за змістом ухвали суду від 13 травня 2020 р. «у судовому засіданні прокурор просив встановити для ДУ «Сумський слідчий ізолятор» строк для направлення обвинуваченого Особа_2 для тривалого спостереження та дослідження з метою проведення стаціонарної судової психіатричної експертизи до КУ «Дніпропетровська багатопрофільна клінічна лікарня з надання психіатричної допомоги», мотивуючи тим, що ухвалу суду від 20 березня 2020 р. досі виконано не було» [17]. Тобто протягом майже двохмісячного строку особа не була доставлена до медичного закладу для проведення СПЕ.

У контексті розглядуваної проблематики наукового осмислення потребує дискусійне питання щодо порядку пролонгації строку проведення СПЕ. Його актуальність є очевидною, адже вітчизняне кримінальне процесуальне законодавство встановлює часовий ліміт щодо тривалості проведення СПЕ (*не більше двох місяців*), але не передбачає можливості збільшення такої тривалості в разі необхідності¹ [18]. Але незважаючи на відсутність законодавчої регламентації порядку продовження строку проведення стаціонарної СПЕ, на практиці він застосовується. Так, наприклад, ухвалою слідчого судді від 18.09.2020 р. підозрюваний був направлений для тривалого спостереження та дослідження до «Дніпропетровської клінічної психіатричної лікарні Дніпропетровської обласної ради» з метою проведення стаціонарної судово-психіатричної експертизи *на строк не більше ніж до 28 жовтня 2020 року включно* [19]. Тобто визначений слідчим суддею строк проведення СПЕ фактично складав 40 днів. Разом із тим пізніше слідчий звернувся до слідчого судді з клопотанням, в якому просив продовжити цей строк, оскільки *проведення експертизи до вказаного терміну є неможливим* [20]. Враховуючи таку аргументацію, слідчий суддя задовольнив

¹ Це питання вже порушувалося автором (див. більш детально: Tyshchenko O. I., Titko I. A. Placement of a person in a medical institution in order to conduct a psychiatric examination: international standards and national realities. *Wiadomości Lekarskie*. 2020. Vol. 73, Iss. 9, pt. 2. P. 2020–2025).

клопотання та продовжив проведення СПЕ «на строк не більше ніж до 6 грудня 2020 року» [20]. Отже, сукупний строк проведення СПЕ щодо підозрюваного у цьому кримінальному провадженні склав 79 днів. При цьому в ухвалі слідчого судді про продовження строку проведення СПЕ не вказано, які причини обумовили неможливість проведення СПЕ у попередньо встановлений строк (до 28.10.2020 р.). Звісно, підозрюваний міг бути несвоєчасно доставлений до медичного закладу, що й унеможливило проведення СПЕ у часових межах, установлених слідчим суддею. Тобто сукупний строк (79 днів) проведення СПЕ у цьому кримінальному провадженні може не дорівнювати строку фактичної ізоляції підозрюваного у межах медичного закладу. Цілком ймовірно, що фактичний строк перебування підозрюваного у медичному закладі складав не більше двох місяців, що відповідає чинній редакції ч. 2 ст. 509 КПК. Однак у будь-якому разі, вийти з такої процесуальної ситуації дозволив лише застосований слідчим суддею механізм продовження строку СПЕ, регламентація якого відсутня у кримінальному процесуальному законодавстві України.

Другим ілюстративним прикладом є *неодноразове продовження строку* проведення СПЕ у резонансному кримінальному провадженні, в якому жінка підозрювалася у нанесенні своїй малолітній дочці 48 ножових поранень, від яких остання померла. Переконавшись, що дитина не подає ознак життя, підозрювана відокремила голову потерпілої від тіла та, поклавши її до полімерного пакету, пішла до м. Харкова, де була вранці 30.04.2020 р. затримана на вул. Полтавський шлях. «В одній руці вона тримала ніж, в іншій – пакет, в якому була відрізана голова», – повідомляє поліція Харкова. Жінка перебувала в неадекватному стані. За даними NewsRoom, вона кидалася на поліцейських з ножем. Затримати ж її намагалися близько 10 правоохоронців [21]. Хронологію призначення та проведення СПЕ підозрюваної у цьому кримінальному провадженні можна простежити у трьох ухвалах слідчих суддів, а саме:

1) ухвалою слідчого судді від 29.05.2020 р. призначена СПЕ в межах строку досудового розслідування до 28.06.2020 р. [22];

2) ухвалою слідчого судді від 22.06.2020 р. строк проведення СПЕ продовжено до 30.07.2020 р. При цьому слідчий суддя взяв до уваги аргументи слідчого, який пояснив, що у зв'язку з карантинном, припиненням курсування конвою та вирішенням питання етапування в індивідуальному порядку, підозрювана доставлена до експертної установи лише 10.06.2020 р. Отже, слідчий суддя врахував, що підозрювана *фактично перебуває* на стаціонарній судово-психіатричній експертизі 12 днів та вказане експертне дослідження не завершено [23];

3) ухвалою слідчого судді від 28.07.2020 р. строк проведення СПЕ продовжено до 28.08.2020 р. включно. Зі змісту ухвали слідує, що з листа КП «Дніпропетровська багатопрофільна клінічна лікарня з надання психіатричної допомоги» № 204 від 20.07.2020 р. вбачається, що стаціонарна судово-психіатрична експертиза відносно підозрюваної у строк до 23.07.2020 р. *завершена не буде*. Оскільки визначення психічного стану підозрюваної за обставин вчи-

нення інкримінованого їй злочину має суттєве значення для кримінального провадження, *слідчий суддя вважає за можливе строк проведення стаціонарної судово-психіатричної експертизи* підозрюваної продовжити у межах строку досудового розслідування на 1 місяць, тобто до 28.08.2020 р. [24]. Отже, сукупний строк фактичного перебування підозрюваної у межах медичного закладу з метою проведення СПЕ склав *80 днів* (період з 10.06.2020 р. – 28.08.2020 р.). Повертаючись до нормативної конструкції ч. 2 ст. 509 КПК, згідно з якою особа направляє до відповідного медичного закладу на строк не більше двох місяців, звісно, слідчий суддя вийшов за межі своєї компетенції. Наведений приклад доволі яскраво демонструє масштабність та реальність існуючої проблеми – адже вичерпаність двохмісячного строку, поєднана із відсутністю процесуального механізму його продовження, призводила б до замкнутого кола юридичної безвиході. А саме, процесуально неспроможним виявилось б правомірне вирішення питання *щодо призначення міри покарання* стосовно особи, психічний стан якої є невстановленим. Зауважимо, що за результатами проведеного нами спільно з І. А. Тіткою (І. А. Titko) анкетування 18 лікарів-психіатрів, які практикують у сфері проведення судово-психіатричних експертиз (були опитані лікарі-психіатри, які працюють у державних психіатричних клініках міст Одеси, Полтави, Харкова), на запитання «Чи були у Вашій практиці ситуації, в яких визначити психічний стан особи шляхом проведення стаціонарної СПЕ виявилось неможливим?», лише один із 18 опитаних лікарів-психіатрів відповів ствердно. Це свідчить про вкрай рідкісні випадки таких ситуацій, але водночас вказує на їх існування, що, власне, і підтверджено наведеним вище прикладом [18].

Отже, необхідність законодавчої регламентації продовження строку проведення СПЕ на рівні кримінального процесуального законодавства України є очевидною. При цьому у порівняльному аспекті зауважимо, що процесуальні механізми продовження такого строку передбачено кримінальним процесуальним законодавством держав ближнього зарубіжжя – Казахстану (ст. 279 КПК); Молдови (ст. 152 КПК); Узбекистану (ст. 265 КПК); Естонії (ст. 102 КПК) та ін. Аналіз кримінальних процесуальних законів наведених держав дозволяє стверджувати, що їх законодавчі підходи відрізняються в частині регламентації строків проведення СПЕ та їх пролонгації.

Так, відповідно до ч. 5 ст. 279 КПК Республіки Казахстан загальний строк перебування особи у медичному закладі при проведенні СПЕ – *30 діб*. У разі неможливості завершення експертизи вказаний строк може бути *продовжений судом на 30 діб* за вмотивованим клопотанням експерта (комісії експертів). Продовження строку перебування у медичному закладі для осіб, які були примусово поміщені для проведення судової експертизи, здійснюється у порядку, встановленому законом. Клопотання має бути надано до суду не пізніше, ніж за три доби до закінчення строку проведення експертизи і вирішено протягом трьох діб із дня отримання. У разі відмови суду у продовженні строку особа має бути виписана із медичного закладу [25].

За правилами ст. 152 КПК Республіки Молдова поміщення підозрюваного до медичного закладу для проведення судової експертизи в умовах стаціонару передбачається на строк до 10 днів, із можливістю продовження строку у разі необхідності після пред'явлення обвинувачення. Поміщення обвинуваченого до медичного закладу передбачається *до 30 днів, при цьому цей строк може продовжуватися суддею до шести місяців* за клопотанням прокурора, представленого за письмовою заявою лікаря про труднощі при провадженні судової експертизи та необхідності додаткового часу на це. *Строк кожного продовження не може перевищувати 30 днів* [26].

Відповідно до частин 6, 7 ст. 265 КПК Республіки Узбекистан особа може бути поміщена до медичного закладу *на строк не більше одного місяця*. У виняткових випадках на підставі висновку лікарів, отриманого під час проведення СПЕ, *цей строк може бути продовжений до одного місяця* лише щодо обвинуваченого та підсудного. При цьому клопотання про продовження строку поміщення обвинуваченого до медичного закладу вноситься прокурором не пізніше, ніж за шість діб до закінчення встановленого строку перебування обвинуваченого у медичному закладі [27]. Як бачимо, первинне поміщення до медичного закладу дорівнює *одному місяцю із можливістю продовження ще на один місяць*. Тобто загальний строк проведення СПЕ за кримінальним процесуальним законодавством Узбекистану дорівнює двом місяцям (як і за ч. 2 ст. 509 КПК України).

Відповідно до ст. 102 КПК Естонської Республіки підозрюваний або обвинувачений поміщається до медичного закладу *на строк до одного місяця із можливістю продовження цього строку* суддею за клопотанням прокуратури на три місяці [28].

КПК Російської Федерації у ст. 203 КПК передбачає поміщення підозрюваного, обвинуваченого до медичного закладу, який здійснює психіатричну допомогу у стаціонарних умовах, для проведення СПЕ [29]. Утім, строки проведення СПЕ та порядок їх продовження визначені Порядком проведення судово-психіатричної експертизи, затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я Російської Федерації від 12 січня 2017 р. № 3. Так, за п. 14 вказаного нормативно-правового акта перший та другий етапи СПЕ завершуються *не пізніше 30 днів* із дня початку стаціонарної СПЕ. У разі необхідності за вмотивованим клопотанням експерта або комісії експертів строк перебування особи на СПЕ може бути *продовжено судом ще на 30 днів*. У виняткових випадках можливе повторне продовження строку, при цьому загальний строк перебування особи при провадженні *однієї СПЕ не може перевищувати 90 днів* [30].

Отже, звернення до зарубіжного досвіду дозволило продемонструвати варіативність законодавчої регламентації строку СПЕ та процесуального механізму його продовження у кримінальному процесуальному законодавстві різних держав. На наш погляд, придатним для перейняття є позитивний досвід зарубіжних держав в аспектах:

а) визначення строку СПЕ у днях (як це має місце у ч. 5 ст. 279 КПК Республіки Казахстан). Така пропозиція ґрунтується на постулаті про те, що за своєю

правовою природою проведення СПЕ пов'язане із обмеженням права особи на свободу (ст. 5 § 1 (е) Конвенції), оскільки вона, по суті, вимушена залишатися територіально у межах відповідного медичного закладу протягом доволі тривалого часу. Тому пріоритетного значення набуває законодавча регламентація строку проведення СПЕ саме у днях. Отже, пропонуємо змінити чинну редакцію ч. 2 ст. 509 КПК, передбачивши, що строк дії ухвали слідчого судді, суду про направлення особи до медичного закладу для проведення психіатричної експертизи не може перевищувати *шістдесяті днів*;

б) продовження строку проведення СПЕ за вмотивованим клопотанням експерта (комісії експертів). Так, схожі нормативні положення передбачені ч. 5 ст. 279 КПК Республіки Казахстан, ч. 6 ст. 265 Республіки Узбекистан, ч. 6 ст. 152 Республіки Молдова;

в) продовження строку проведення СПЕ *на строк до 30 днів*. При цьому загальний строк перебування особи при провадженні *однієї СПЕ не може перевищувати 90 днів* (схожа регламентація міститься у п. 14 Порядку проведення судово-психіатричної експертизи, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я Російської Федерації). Дана теза підтверджується і результатами проведеного анкетування 18 лікарів-психіатрів, які практикують у сфері проведення судово-психіатричних експертиз. Так, 100 % респондентів вказали, що двомісячний строк проведення СПЕ експертизи є *загалом достатнім* для встановлення діагнозу особи. Разом із тим, 16,7 % респондентів визнали, що можуть виникати ситуації, в яких двомісячного строку проведення стаціонарної СПЕ буде недостатньо для надання повного та об'єктивного висновку, а тому існуватиме потреба у продовженні строку перебування особи в умовах стаціонарного утримання особи в експертній установі. Максимальним строком при цьому вказаними респондентами було названо 3 місяці [18].

Пояснюючи запропоновану тезу, підкреслимо, що загальний 90-денний строк стосується провадження *однієї СПЕ*. Але у разі необхідності проведення додаткової або повторної СПЕ її строк має обчислюватися заново. При цьому результати проведених експертиз можуть бути різними, однак встановлення достовірного психічного стану особи набуває особливого значення при вирішенні питання про те, чи підлягає така особа кримінальній відповідальності. Тому ми вважаємо недоцільним пропонувати законодавчу регламентацію строкового ліміту проведення СПЕ щодо конкретної особи в одному кримінальному провадженні.

Підсумовуючи, зазначимо, що оскільки питання про направлення особи до медичного закладу для проведення психіатричної експертизи вирішується в порядку, передбаченому для подання та розгляду клопотань щодо обрання запобіжного заходу (ч. 2 ст. 509 КПК), то цілком логічно, що продовження строку проведення стаціонарної СПЕ може відбуватися у порядку продовження строку тримання під вартою (ст. 199 КПК).

Висновки. На підставі проведеного аналізу матеріалів судової практики запропоновано напрями нормативного корегування строку проведення СПЕ та

законодавчої регламентації механізму його продовження на рівні кримінального процесуального законодавства України.

Список літератури

1. Порядок проведення судово-психіатричної експертизи : затв. наказом М-ва охорони здоров'я від 8 трав. 2018 р. № 865. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-18> (дата звернення: 30.03.2021).

2. Ухвала слідчого судді Деснянського районного суду м. Чернігова від 8 лютого 2021 р. у справі № 750/117/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94753993> (дата звернення: 30.03.2021).

3. Ухвала слідчого судді Дніпровського районного суду м. Києва від 19 січня 2021 р. у справі № 755/18203/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94244193> (дата звернення: 30.03.2021).

4. Ухвала Київського апеляційного суду від 22 жовтня 2020 р. у справі № 756/12097/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92823503> (дата звернення: 30.03.2021).

5. Пиріг В. «Луцького терориста» відправили на обстеження до львівської психлікарні. *Zaxid.net*. 2020, 23 листоп. URL: https://zaxid.net/lutskiego_terorista_vidpravili_na_obstezhennya_do_lvivskoyi_pshhlikarni_n1511008 (дата звернення: 30.03.2021).

6. Ухвала слідчого судді Луцького міськрайонного суду Волинської області від 5 листопада 2020 р. у справі № 161/17345/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92709709> (дата звернення: 30.03.2021).

7. Ухвала Волинського апеляційного суду від 16 листопада 2020 р. у справі № 161/17345/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92972277> (дата звернення: 30.03.2021).

8. Ухвала слідчого судді Вінницького міського суду Вінницької області від 15 січня 2021 р. у справі № 127/377/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94207231> (дата звернення: 30.03.2021).

9. Ухвала слідчого судді Старокостянтинівського районного суду Хмельницької області від 3 березня 2021 р. у справі № 683/542/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95295192> (дата звернення: 30.03.2021).

10. Ухвала Володарського районного суду Київської області від 5 лютого 2021 р. у справі № 364/535/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94670689> (дата звернення: 30.03.2021).

11. Ухвала Жмеринського міськрайонного суду Вінницької області від 9 березня 2021 р. у справі № 131/380/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95417158> (дата звернення: 30.03.2021).

12. Ухвала Лисичанського міського суду Луганської області від 10 березня 2021 р. у справі № 415/8828/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95413260> (дата звернення: 30.03.2021).

13. Ухвала слідчого судді Самарського районного суду м. Дніпропетровська від 25 лютого 2021 р. у справі № 206/4782/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95141362> (дата звернення: 30.03.2021).

14. Ухвала слідчого судді Міловського районного суду Луганської області від 18 січня 2021 р. у справі № 418/68/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94224261> (дата звернення: 30.03.2021).

15. Ухвала Сумського апеляційного суду від 24 січня 2020 р. у справі № 591/4597/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87185997> (дата звернення: 30.03.2021).

16. Ухвала слідчого судді Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 8 лютого 2021 р. у справі № 686/30000/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94753715> (дата звернення: 30.03.2021).

17. Ухвала Білопільського районного суду Сумської області від 13 травня 2020 р. у справі № 573/479/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89202928> (дата звернення: 30.03.2021).

18. Tyshchenko O. I., Titko I. A. Placement of a person in a medical institution in order to conduct a psychiatric examination: international standards and national realities. *Wiadomości Lekarskie*. 2020.

Vol. 73, Issue 9, Part 2. P. 2020–2025. doi: <https://doi.org/10.36740/WLek202009224> (Last accessed: 30.03.2021).

19. Ухвала слідчого судді Корсунь-Шевченківського районного суду Черкаської області від 18 вересня 2020 р. у справі № 699/720/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91760739> (дата звернення: 30.03.2021).

20. Ухвала слідчого судді Корсунь-Шевченківського районного суду Черкаської області від 26 жовтня 2020 р. у справі № 699/720/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92567098> (дата звернення: 30.03.2021).

21. Шок: у Харкові жінка відрізала голову донці та пішла гуляти голою по місту. Крокус. 2020, 30 квіт. URL: <https://www.krokus.tv/1926-shok-u-harkov-zhnka-vdrzala-golovu-donc-ta-pshla-guljati-goloju-po-mstu-vdeo-18.html> (дата звернення: 30.03.2021).

22. Ухвала слідчого судді Київського районного суду м. Харкова від 29 травня 2020 р. у справі № 953/7003/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89528655> (дата звернення: 30.03.2021).

23. Ухвала слідчого судді Київського районного суду м. Харкова від 22 червня 2020 р. у справі № 953/7003/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89963883> (дата звернення: 30.03.2021).

24. Ухвала слідчого судді Київського районного суду м. Харкова від 28 липня 2020 р. у справі № 953/11605/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90638336> (дата звернення: 30.03.2021).

25. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан : от 4 июля 2014 г. № 231-V. URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575852 (дата обращения: 30.03.2021).

26. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова : от 14 марта 2003 г. № 122. URL: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122065&lang=ru# (дата обращения: 30.03.2021).

27. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Узбекистан : от 22 сентября 1994 г. URL: <https://lex.uz/docs/111463> (дата обращения: 30.03.2021).

28. Уголовно-процессуальный кодекс [Эстонской Республики] : от 12 февр. 2003 г. URL: <https://www.juristaitab.ee/sites/www.juristaitab.ee/files/elfinder/ru-seadused/УГОЛОВНО-ПРОЦЕССУАЛЬНЫЙ%20КОДЕКС%2008.01.2021.pdf> (дата обращения: 30.03.2021).

29. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации : от 12 дек. 2001 г. № 174-ФЗ. URL: <https://bazanpra.ru/upk/> (дата обращения: 30.03.2021).

30. Порядок проведения судебно-психиатрической экспертизы : утв. приказом М-ва здравоохранения Рос. Федерации от 12 янв. 2017 г. № 3н. URL: <https://rg.ru/2017/03/17/minzdrav-dok.html> (дата обращения: 30.03.2021).

References

1. Porjadok provedennja sudovo-psykhiatrychnoji ekspertyzy: Nakaz Ministerstva okhorony zdorov'ja Ukrajinjy vid 8 travnja 2018 No. 865. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-18> [in Ukrainian].

2. Ukhvala slidchogho suddi Desnjansjkogho rajonnogho sudu m. Chernighova vid 8 ljutogho 2021, sprava No. 750/117/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94753993> [in Ukrainian].

3. Ukhvala slidchogho suddi Dniprovskogho rajonnogho sudu m. Kyieva vid 19 sichnja 2021, sprava No. 755/18203/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94244193> [in Ukrainian].

4. Ukhvala Kyjivskogho apeljacijnogho sudu vid 22 zhovtnja 2020, sprava No. 756/12097/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92823503> [in Ukrainian].

5. Pyrygh, V. (2020). "Lucjkogho terorysta" vidpravly na obstezhennja do ljvivskoji psikhlikarni. *Zaxid.net*. URL: https://zaxid.net/lutskogo_terorista_vidpravili_na_obstezhennya_do_lvivskoyi_pshhlikarni_n1511008 [in Ukrainian].

6. Ukhvala slidchogho suddi Lucjkogho misjkrajonnogho sudu Volynskoji oblasti vid 5 lystopada 2020, sprava No. 161/17345/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92709709> [in Ukrainian].

7. Ukhvala Volynskogho apeljacijnogho sudu vid 16 lystopada 2020, sprava No. 161/17345/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92972277> [in Ukrainian].

8. Ukhvala slidchogho suddi Vinnycjkogho misjkogho sudu Vinnycjkoji oblasti vid 15 sichnja 2021, sprava No. 127/377/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94207231> [in Ukrainian].

9. Ukhvala slidchogho suddi Starokostjantynivskogho rajonnogho sudu Khmeljnjycjkoji oblasti vid 3 bereznja 2021, sprava No. 683/542/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95295192> [in Ukrainian].

10. Ukhvala Volodarsjkogho rajonnogho sudu Kyjivskogoji oblasti vid 5 ljutogho 2021, sprava No. 364/535/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94670689> [in Ukrainian].

11. Ukhvala Zhmerynsjkogho misjkrajonnogho sudu Vinnycjkoji oblasti vid 9 bereznja 2021, sprava No. 131/380/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95417158> [in Ukrainian].

12. Ukhvala Lysychansjkogho misjkogho sudu Lughanskoji oblasti vid 10 bereznja 2021, sprava No. 415/8828/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95413260> [in Ukrainian].

13. Ukhvala slidchogho suddi Samarsjkogho rajonnogho sudu m. Dnipropetrovsjka vid 25 ljutogho 2021, sprava No. 206/4782/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95141362> [in Ukrainian].

14. Ukhvala slidchogho suddi Milovsjkogho rajonnogho sudu Lughanskoji oblasti vid 18 sichnja 2021, sprava No. 418/68/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94224261> [in Ukrainian].

15. Ukhvala Sumsjkogho apeljacijnogho sudu vid 24 sichnja 2020, sprava No. 591/4597/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87185997> [in Ukrainian].

16. Ukhvala slidchogho suddi Khmeljnjycjkogho misjkrajonnogho sudu Khmeljnjycjkoji oblasti vid 08 ljutogho 2021, sprava No. 686/30000/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94753715> [in Ukrainian].

17. Ukhvala Bilopiljsjkogho rajonnogho sudu Sumsjkoji oblasti vid 13 travnja 2020, sprava No. 573/479/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89202928> [in Ukrainian].

18. Tyshchenko, O.I., Titko, I.A. (2020). Placement of a person in a medical institution in order to conduct a psychiatric examination: international standards and national realities. *Wiadomości Lekarskie, vol. 73, issue (9/2), 2020–2025*. doi: 10.36740/WLek202009224.

19. Ukhvala slidchogho suddi Korsunj-Shevchenkivskogho rajonnogho sudu Cherkasjkogji oblasti vid 18 veresnja 2020, sprava No. 699/720/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91760739> [in Ukrainian].

20. Ukhvala slidchogho suddi Korsunj-Shevchenkivskogho rajonnogho sudu Cherkasjkogji oblasti vid 26 zhovtnja 2020, sprava No. 699/720/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92567098> [in Ukrainian].

21. Shok: u Kharkovi zhinka vidrizala gholovu donci ta pishla ghuljaty gholoju po mistu (2020). Krokus. URL: <https://www.krokus.tv/1926-shok-u-harkov-zhnka-vdrzala-golovu-donc-ta-pshla-guljati-goloju-po-mstu-vdeo-18.html> [in Ukrainian].

22. Ukhvala slidchogho suddi Kyjivskogho rajonnogho sudu m. Kharkova vid 29 travnja 2020, sprava No. 953/7003/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89528655> [in Ukrainian].

23. Ukhvala slidchogho suddi Kyjivskogho rajonnogho sudu m. Kharkova vid 22 chervnja 2020, sprava No. 953/7003/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89963883> [in Ukrainian].

24. Ukhvala slidchogho suddi Kyjivskogho rajonnogho sudu m. Kharkova vid 28 lypnja 2020, sprava No. 953/11605/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90638336> [in Ukrainian].

25. Ugolovno-processual'nyj kodeks Respubliki Kazahstan: ot 4 ijulja 2014 No. 231-V. URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575852 [in Russian].

26. Codul de procedură penală al Republicii Moldova: din 14-03-2003 Nr. 122. URL: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=123540&lang=ro.

27. O'zbekiston Respublikasining jinoyat-protsessual kodeksi: 1994-yil 22 sentyabr. URL: <https://lex.uz/docs/-111460>.

28. Kriminaalmenetluse seadustik: Vastu vxetud 12.02.2003. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/106012016019>.

29. Ugolovno-processual'nyj kodeks Rossijskoj Federacii: ot 12 dekabnja 2001 No. 174-FZ. URL: <https://bazanpa.ru/upk> [in Russian].

30. Porjadok provedenija sudebno-psihiatricheskoj jekspertizy: Prikaz Ministerstva zdravoohranenija Rossijskoj Federacii ot 12 janvarja 2017 No. 3n. URL: <https://rg.ru/2017/03/17/minzdrav-dok.html> [in Russian].

Tyshchenko O. I., PhD in Law, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Criminal Process, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.
e-mail: tysholga79@gmail.com ; ORCID 0000-0003-1551-1367

The term of the inpatient forensic psychiatric assessment and its continuation in criminal proceedings

The article discusses the problematic issues of calculating the term for placing a person in a medical institution for the purpose of conducting the inpatient forensic psychiatric assessment (hereinafter referred to as the FPA) in criminal proceedings.

Based on the materials of judicial practice: 1) a wide variability of the approaches of judges is demonstrated in the determination of the term for carrying out the FPA in the resolutions (since the legislator, in part 2 of Article 509 of the Criminal Procedure Code of Ukraine (hereinafter – the CPC), indicates only the upper limit of the time period for carrying out the FPA – up to two months); 2) the decisions of judges on the prolongation of the FPA are highlighted and analyzed. The necessity of legislative regulation of prolongation of the FPA term at the level of criminal procedural legislation of Ukraine is proved.

In a comparative aspect, the normative regulation of the FPA term and the procedural mechanism of its prolongation in the criminal procedural legislation of the neighboring countries – Kazakhstan, Moldova, Uzbekistan, Estonia, etc. are illustrated. At the same time, the positive experience of foreign countries was recognized as suitable for adoption in the following aspects: (a) determination of the term of the FPA in days; (b) prolongation of the FPA at the reasoned request of the expert (commission of experts); (c) prolongation of the FPA for up to 30 days. In this case, the general term of a person's stay during one FPA cannot exceed 90 days. However, if an additional or repeated FPA is required, its term must be recalculated. Attention is focused on the fact that the results of the assessments carried out may be different, but the establishment of a reliable mental state of a person acquires particular importance when deciding whether a person is subject to criminal liability. Therefore, it is emphasized that it is inexpedient to propose legislative regulation of the term limit for conducting the FPA in relation to a specific person in one criminal proceeding.

It is concluded that since the issue of sending a person to a medical institution for a psychiatric assessment is resolved in the manner prescribed for submission and consideration of applications for precautionary measures (Part 2 of Article 509 of the CPC), it is logical that the prolongation of the inpatient FPA may occur in the order of extension of detention (Article 199 of the CPC).

Keywords: the inpatient forensic psychiatric assessment; term; prolongation of the term.

Рекомендоване цитування: Тищенко О. І. Строк проведення стаціонарної судово-психіатричної експертизи та його продовження у кримінальному провадженні. *Проблеми законності*. 2021. Вип. 153. С. 173–185. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.153.228513>.

Suggested Citation: Tyshchenko, O.I. (2021). Strok provedennia statsionarnoi sudovo-psykhiatrychnoi ekspertyzy ta yoho prodovzhennia u kryminalnomu provadzheni [The term of the inpatient forensic psychiatric assessment and its continuation in criminal proceedings]. *Problemy zakonnosti – Problems of Legality, issue 153, 173–185*. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.153.228513> [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 05.04.2021 р.